H4D PARTISIIPIT, JOHD.

(päivitelty 23.1.2024)

H4 HEPREA KIELIOPPI https://gen.fi/h4.html
H4D ADJEKTIIVIT JA PARTISIIPIT https://gen.fi/h4d.html
H4D Partisiipit, johd.
https://gen.fi/h4d-partis-johd.html

SISÄLLYSLUETTELO (luonnos)

0. Dokumentteja
1. Johdanto
2. Partisiippien kolme käyttötapaa
2.1 Adjektiivinen käyttö
2.2 Substantiivinen käyttö
2.3 Verbaalinen käyttö (preesens)
3. Rakennegenetiivi (status constructus, nismach)

0. DOKUMENTTEJA

H Heprea, sivukartta
https://gen.fi/h-sivukartta.html

Academy of the Hebrew Language (Heprean kieliakatemia) (AHL)
https://hebrew-academy.org.il/
Klein, Ernest: A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language. Macmillan 1987 (Klein)
https://www.sefaria.org/Klein_Dictionary?lang=bi
Liljeqvist, Matti: Vanhan testamentin heprean ja aramean sanakirja. Finn Lectura 2010 (MLH)
Milon Even-Shoshan. Vol. 1–6. Hamilon Hechadash 2003 (EShM)
Pealim (heprea–englanti-sanakirja taivutuskaavoineen)
https://www.pealim.com/

1. JOHDANTO

Partisiippi eli laatutapa on yksi verbin tapaluokista eli moduksista. Partisiipit ja infinitiivit muodostavat verbitaivutuksen nominaalisten eli infinitiivisten (persoonattomien) tapaluokkien ryhmän: ne eivät taivu persoonien mukaan. Finiittinen verbimuoto sen sijaan taipuu persoonissa.

Sananmukaisesti partisiippi on verbin "osallistuva tai osaa ottava" muoto: partisiippi "osallistuu" sekä verbeihin että nomineihin.

pars, osa

capere, ottaa (kiinni), tarttua, valita
participare [ā], osallistua, ottaa osaa
participium, osallistuva, osaa ottava

Heprean partisiippia tarkoittava beinoni-sana, "välissä oleva", liittyy puolestaan ajankulkuun: partisiippi ilmaisee nykyhetkistä eli preesens-toimintaa, joka on menneen ja tulevan ajan välissä.

(4)

בֵּינוֹנִי בינוני

adj. & subst.
- 1. adj. PBH keskellä/välissä oleva
- 2. mask. MH (kieliop.) partisiippi

בֵּין בין

prep. (403x) välissä, välillä, keskellä (st. constr. בֵּ֫ין*)
j. tehdä erotus, erottaa asiat toisistaan
H9 בין bin (171x) ymmärtää, käsittää, ajatella (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-bjn.html

בֵּינוֹנִי פּוֹעֵל בינוני פועל

mask. NH aktiivin partisiippi, "tekevä partisiippi"
= verbaalisessa käytössä preesens

בֵּינוֹנִי פָּעוּל בינוני פעול

mask. NH passiivin partisiippi, "tehty eli tekemisen kohteena oleva partisiippi"
H9 פעל (56x) tehdä, valmistaa, työstää, saada aikaan, vaikuttaa, luoda (verbi)

Heprean partisiipeilla on kolme käyttöä: adjektiivinen (lukeva), substantiivinen (lukija) ja verbaalinen (lukee, lukemassa oleva). Nykyhepreassa preesens-tekeminen ilmaistaan partisiipilla eli partisiipin verbaalisen käytöllä. Nykyhepreassa partisiippeja käytetäänkin huomattavasti enemmän kuin Raamatun hepreassa.

Partisiipit taipuvat adjektiivin tapaan luvussa (yks./mon.) ja suvussa (fem./mask.). Adjektiiveista ja substantiiveista partisiipit poikkeavat kuitenkin siinä, että partisiippi voi saada objektin.

Kaikista seitsemästä verbivartalosta eli binjanista voidaan muodostaa partisiippeja. Nif'alia lukuunottamatta johdettujen vartaloiden (pi., pu., hitp., hif., huf.) partisiipeissa on mem-tunnus eli ne ovat mem-nomineja.

Erityisesti passiiviset partisiipit (pa. pass., nif., pu., huf.) määritellään sanakirjoissa usein adjektiiveiksi ja substantiiveiksi, kuten myös osa aktiivisista partisiipeista. Allekirjoittaneen dokumenteissa tällaisista adjektiiveiksi tai substantiiveiksi määritellyistä partisiipeista käytetään "adj. (partis.)", "mask. (partis.)" tai "fem. (partis.)" -merkintää.

Pa'alin passiivin partisiippia ei voida muista partisiipeista poiketen käyttää verbaalisesti: sillä on vain adjektiivinen ja substantiivinen käyttö.

Yksikön feminiinimuodosta esiintyy segolaattityyppisen eli partisiippisen muodon lisäksi rinnakkaisia adjektiivisia muotoja:

(5)

שׁוֹמֶרֶת שׁוֹמְרָה [שׁוֹמֵרָה]

pa. partis. yks. fem.

- adj. vartioiva, varjeleva, noudattava, säilyttävä
- subst. naisvartija, naisvarjelija
- verb. varjelen/varjelet/varjelee

H9 שמר shamar (467x) vartioida, varjella, noudattaa, säilyttää (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-3mr.html

יוֹצֵאת יוֹצְאָה

pa. partis. yks. fem. יוֹצֶאָת*

H9 יצא jatsa (1067x) mennä tai tulla ulos, lähteä (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-jyx.html

רוֹפֵאת רוֹפְאָה

pa. partis. yks. fem. רוֹפֶאָת*

H9 רפא rafa (67x) parantaa (verbi)

נֶאֱמֶנֶת נֶאֱמָנָה

nif. partis. yks. fem. uskollinen

H9 אמן aman (106x) hoitaa uskollisesti, hif. uskoa (verbi)

Erityisesti Tanachin vanhimmissa osissa pitkä o-vokaali on kirjoitettu usein ktiv chaser -muodossa ilman vav-vokaalikirjainta.

שׁוֹמֵר [שׁמֵר]

2. PARTISIIPPIEN KOLME KÄYTTÖTAPAA

Partisiippeja voidaan käyttää kolmella tavalla:

- 1. adjektiivisesti
- 2. substantiivisesti
- 3. verbaalisesti (NH preesens)

2.1 ADJEKTIIVINEN KÄYTTÖ

Partisiippeja voidaan käyttää adjektiivin tavoin sekä attribuutteina että predikaatteina.

(2)

כֶּלֶב הוּא חַיָּה נֶאֱמָנָה.

Koira on uskollinen eläin. (attributiivinen käyttö)

H2 כלב kalav (0/75) pitää kurissa, kiinni, koossa

H9 הוא hava (2x) tulla alas, olla alhaalla (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-hwx.html

H9 חיה chaja (238x) elää, parantua, herätä henkiin (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-8jh.html

דָּוִד מֻכְשָׁר.

Daavid on lahjakas. (predikatiivinen käyttö)

- דוד j. ottaa vastaan, täyttää tarpeet, rakastaa, keinutella sylissä

H9 כשר kasher (3x) olla oikea, sopiva, kunnollinen; onnistua (verbi)

Jälkimmäinen predikatiivinen käyttö voitaisiin määritellä myös verbaaliseksi käytöksi: "Daavid on lahjakkaaksi tehtävä/tehty." Erityisesti passiivisten

partisiippien yhteydessä adjektiivinen käännös on kuitenkin huomattavasti luontevampi.

2.2 SUBSTANTIIVINEN KÄYTTÖ

Monet tekijä- ja ammattinimet ovat partisiippeja:

(10)

מְבֻגָּר

adj. & subst. (pu. partis.) aikuinen, vanha

מְבֻגָּר מְבֻגֶּרֶת מְבֻגָּרִים מְבֻגָּרוֹת

- בגר j. PBH kasvaa aikuiseksi, aikuistua < בכר olla esikoinen

מְבַקֵּר

mask. (pi. partis.) tarkastaja, kriitikko, vierailija

מְבַקֵּר מְבַקֶּרֶת מְבַקְּרִים מְבַקְּרוֹת

H9 בקר biker (7x) pi. tutkia tarkkaan, harkita, pitää huolta (verbi)

מַדְרִיךְ

mask. (hif. partis.) opas

מַדְרִיךְ מַדְרִיכָה מַדְרִיכִים מַדְרִיכוֹת

H9 דרך darach (62x) astua, polkea; jännittää jousi (verbi)

מִתְנַדֵּב

mask. (hitp. partis.) vapaaehtoinen

מִתְנַדֵּב מִתְנַדֶּבֶת מִתְנַדְּבִים מִתְנַדְּבוֹת

נוֹשֵׂא

mask. (pa. partis.) aihe, (kieliop.) subjekti "kantaja" נוֹשְׂאִים

H9 נשא נשׂא nasa (650x) nostaa, kantaa, viedä pois, ottaa avioon (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-n4x.html

(9)

סוֹפֵר

mask. (pa. partis.) BH kirjuri, NH kirjailija

סוֹפֵר סוֹפֶרֶת סוֹפְרִים סוֹפְרוֹת

H9 ספר safar (107x) luetella, laskea, merkitä luetteloon (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-spr.html

רוֹעֶה

mask. (pa. partis.) paimen

רוֹעֶה רוֹעָה רוֹעִים רוֹעוֹת

H9 רעה ra'a (175x) paimentaa, laiduntaa, olla jonkun seurassa (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-rch.html

רוֹפֵא

mask. (pa. partis.) lääkäri "parantaja"

רוֹפֵא רוֹפְאָה רוֹפְאִים רוֹפְאוֹת

H9 רפא rafa (67x) parantaa (verbi)

שׁוֹמֵר

mask. (pa. partis.) vartija

שׁוֹמֵר שׁוֹמֶרֶת שׁוֹמְרִים שׁוֹמְרוֹת

הַשּׁוֹמֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא יָנוּם.

Israelin varjelija/vartija ei torku.

2.3 VERBAALINEN KÄYTTÖ (preesens)

Partisiippeja käytetään ilmaisemaan nykyhetkistä eli preesens-tekemistä. Preesensin lauserakenne on nominaalilause, jossa partisiippi toimii predikaattina. Käännöksessä on luontevinta käyttää preesens-muotoista verbiä.

Partisiippi taipuu luvussa (yks./mon.) ja suvussa (mask./fem.) mutta ei persoonissa.

Jos haluaa erottaa heprean preesens-ilmaisun käännöksestä pois suomen kielen preesensin sisällään pitämän futuurisen merkityksen (lähden huomenna), niin (raaka)käännöksenä voi käyttää suomen kielen partisiippista ilmaisua "olla tekemässä".

(4)

יֵשׁוּעַ אוֹהֵב יְלָדִים.

"Jeesus on rakastamassa lapsia." Jeesus rakastaa lapsia.

H9 אהב ahav (208x) rakastaa, pitää jostakin (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-xhb.html

הִיא מְדַבֶּרֶת עִבְרִית.

"Hän (fem.) on puhumassa hepreaa." Hän puhuu hepreaa.

H9 דבר davar (1136x) pa./pi. puhua (verbi)

אֲנַחְנוּ קוֹרְאִים אֶת הַבְּרִית הַחֲדָשָׁה.

"Me olemme lukemassa Uutta testamenttia." Me luemme Uutta testamenttia.

H9 קרא kara (738x) antaa nimi, kutsua, huutaa, lukea; kohdata, tavata (verbi)

אַתֶּן שָׁרוֹת שִׁירִים יְשָׁנִים.

"Te (fem.) olette laulamassa vanhoja lauluja." Te laulatte vanhoja lauluja.

H9 שיר shir (86x) laulaa (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-3jr.html

3. RAKENNEGENETIIVI (status constructus, nismach)

Partisiipeista voidaan muodostaa substantiivien ja adjektiivien tapaan omistettavia painottomia rakennegenetiivimuotoja (status constructus, NH nismach, "tukeutuva").

Partisiippien omistettavat muodot taipuvat substantiivien tapaan.

(8)

שׁוֹמֵר

mask. (pa. partis.) vartija, varjelija

שׁוֹמֵר שׁוֹמֵר־ שׁוֹמְרִים שׁוֹמְרֵי־

שׁוֹמֶרֶת

fem. (pa. partis.) naisvartija, naisvarjelija

שׁוֹמֶרֶת שׁוֹמֶרֶת־ שׁוֹמְרוֹת שׁוֹמְרוֹת־

רוֹעֶה

mask. (pa. partis.) paimen

רוֹעֶה רוֹעֵה־ רוֹעִים רוֹעֵי־

רוֹעָה

fem. (pa. partis.) naispaimen

רוֹעָה רוֹעַת־ רוֹעוֹת רוֹעוֹת־

Onttojen verbien partisiipit säilyttävät pitkän vartalovokaalin eli propretonic reduction -sääntöä ei sovelleta. Yksikön maskuliinin pitkävokaaliset yksitavuiset muodot lyhenevät omistettavassa muodossa kuitenkin lyhytvokaalisiksi.

(10)

רָץ

mask. (pa. partis.) juoksija, NH (shakissa) lähetti

רָץ רָצָה רָצִים רָצוֹת

רַץ־ רָצַת־ רָצֵי־ רָצוֹת־

H9 רוּץ ruts (80x) juosta (verbi)

Vertaa tert. he -juurista johdetut substantiivit, jossa propr. red. -sääntöä sovelletaan:

דָּג

mask. kala

דָּג דַּג־ דָּגִים דְּגֵי־

• דגה v. (1x) lisääntyä, tulla lukuisaksi

שָׁנָה

fem. vuosi

שָׁנָה שְׁנַת־ שָׁנִים שְׁנוֹת־

H9 שנה shana (26x) muuttua, vaihtua, olla erilainen, tehdä uudelleen (verbi)